

Alim və insan olmağın Yədulla Ağazadə nümunəsi

Professor Yədulla Ağazadənin 70 illiyinə

Arxada qoyduğumuz illər təkcə xatirələr toplusu deyil, həm də yaşanılmış tarixdir. İllərin axarında çox məsələlər durulur, kimin kim olduğu ortaya çıxır. Bizi birləşdirən, həm də ayıran məhz yola saldıığımız bu illərdən çıxardığımız nəticələrdir. İllər, zaman əslində böyük bir ələyi xatırladır. Xatirələr, hadisələr ələndiyi kimi, insanlar da sınaqdan çıxır, zaman hamıya əsl qiymətini verir. Zamanın ələyindən saflığı ilə keçən insanlardan biri də düz 50 ildən artıq bir dövrdə dostluq etdiyim, heç zaman dostluğuna, sədaqətinə, insanlığına şübhə etmədiyim, dostluğu ilə qürur duyduğum iş yoldaşım, həmkarım, ədəbiyyatşünas alim, filologiya elmləri doktoru, professor Yədulla Ağazadədir.

Tam əminliklə bildirirəm ki, Yədulla Ağazadəni məndən yaxşı tanıyan çətin tapılar. Tələbə yoldaşı, daha sonra orta ümumtəhsil və ali məktəbdə bir yerdə işləmişim bir çox mətləblərə aydınlıq gətirir.

Yadımdadır ki, ali məktəbə oxuduğumuz illərdə tələbə yoldaşlarından olduqca sakit təbiətli olması ilə fərqlənirdi, bəzən düşünürdük ki, bunun dili-ağzı yoxdurmu? Özünü heç zaman gözə soxmaz, artıq hərəkətlərə yol verməzdi. Amma elə ki, danışmaq üçün şərait yaradılarda hamının diqqətini çəkər, öz düşüncəsi ilə başqalarınca fərqlənirdi. Bu gün də o, 50 ildən əvvəl gördüyüm həmin Yəduλλάdır. Onu çoxlarından fərqləndirən də məhz məntiqli danışığı, maraqlı fikirləri, elmi-nəzəri baxışları, nətiqlik məharəti, vətəndaşlıq mövqeyi, insanlıq mədəniyyətidir. Bəzən deyirlər ki "alim olmaq asandır, insan olmaq çətin". Əslində, əsl alim olmaq heç də asan deyildir, amma insanlıq oxumaqla, öyrənməklə əmələ gəlməz. Sevimli şairimiz M. Müşfiq deyirdi ki, "şair ilhamdan maya gərəkdir". Düşünürəm ki, bu sözlər mənə, təkcə şairlər üçün deyil. Əsl insanın mayası, xəmiri saf olmalıdır. Haqqında danışdığım, 70 illik yubileyini qeyd etməyə hazırladığımız Yədulla Ağazadə mayası, xəmiri saf olan insanlardandır. Odur ki, yazının sərlövəsinə "alim və insan olmağın Yədulla Ağazadə nümunəsi" başlığını çıxarmağım səbəbsiz deyildir. Çünki Yədulla müəllimin çətin, keşməkeşli, ibrətamiz həyat yolu, insani keyfiyyətləri bunu deməyə əsas verir. Odur ki, xronoloji ardıcılıqla bəzi məqamlara aydınlıq gətirmək istəyirəm.

Yədulla müəllim ADU-nun (indiki BDU) filologiya fakültəsinə məndən bir il qabaq daxil olmuşdu. Qiyabı oxuduğundan həmin il onu Sumqayıtdan hərbi xidmətə aparırlar. Leninkəndə (Ermənistan) hərbi xidmətdə olarkən üzleşdiyi çətinliklər, təzyiqlər ayrı bir söhbətin mövzusu. Əsgərlikdən qayıdandan sonra birlikdə oxumuşuq. Bunlardan gənş danışmaq fikrim yoxdur. Müəllimlik

fəaliyyətinə başlanması barədə bir-iki kəlmə demək istəyirəm. Uzun illər Lənkəran təhsilində rəhbər vəzifələrdə çalışmışam. Amma Yədulla müəllimin ailə vəziyyətinə görə Bakıdan Lənkərana gələrək müəllimliyə başlamasını sonralar bildim. Belə ki, hələ III kursda oxuyarkən onu Lənkəranın ən ucaq kəndinə, bir nəfər də ixtisas müəllimi olmayan Gəgiran kənd 8 illik məktəbinə Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi təyin edirlər. Y.Ağazadə bu haqda xatirə şəkilində yazdığı "Həyatı öyrəndiyim illər" sənədli povestində əhatəli şəkildə danışır. Və bildirir ki, təyinatını həmin kəndə alarkən rayonda belə bir kəndin olduğunu, onun harada yerləşdiyini belə bilmirmiş. Az sonra məlum olur ki, rayon mərkəzindən 36 km uzaqlıqda yerləşən həmin kəndə getməkdən ötrü düz 15-16 km torpaq, meşə yolunu ayaqla, piyada getməlidir. Beləliklə, tələbə - müəllimin sınaq illəri, çətin günləri başlayır. İşlədiyi birinci dərəcəsinin yarısında, dekabr ayında həmin ucqar kənd məktəbinə maarifdən kompleks yoxlama gəlir. Yoxlama briqadası bütün müəllimlərin dərslərində oturur, dərslər dinləyir, gənc müəllimi nədənsə "unudurlar". Yoxlamanın yekun mərhələsində Yədulla müəllim cəsarətini toplayaraq, "mənəim də dərsməndə iştirak etməyinizi istəyirəm,"- deyəndə hamı gülür və deyirlər ki, sənəim dərsməndə hamıdan çox oturmusuq, sənəim yaxşı tanıyırsız". Sən demə, torpaq arakəsmə ilə ayrılan divarlar səsi qonşu otaqlara ötürür, Yədulla müəllimin biliyi, bacarığı heç kəndə şübhə doğurmur. Artıq kənddə sevilən, hörmətlə qarşılanan müəllim, işıqlı ziyalı kimi tanınır. Lakin ailə vəziyyəti, yolun çətinliyi Yədulla müəllimi ciddi cəhdlə həmin məktəbdən çıxmaq arzusu gətirsə də bütün xahişlərinə, ərizələrinə qətiyyətlə "yox",- deyilir. Belə günlərin birində gənc müəllimin iş yerini dəyişmək üçün təhsil idarəsini ərizə, məktub atəsinə tutduğu amma istəyinə heç cür nail olmadığı 1973-cü ilin qızmar avqustun sonlarında Y.Ağazadə şöbə müdiri mərhum Qafur Məmmədovun qəbuluna çağırılır və ona təkidlə Gəgiran məktəbinin direktorluğu təklif olunur. İki günlük dirənişdən sonra direktorluğa razılıq verməkdən başqa çarəsi qalmır. Həmin tarixdən- yəni 1973-cü ilin sentyabrından həm Gəgiran məktəbinin, həm də Yədulla Ağazadənin (o zamanlar Ağayev soyadını daşıyırdı) həyatında tamamilə yeni bir dövrə başlayır. Gənc direktor ilk olaraq 3 ən ciddi məsələni həll etməli olur: Kənddə yeni məktəb binası tikdirmək, məktəbi ixtisaslı fənn müəllimləri təmin etmək, məktəbi orta məktəbə çevirmək. Birinci arzusunu kənd ictimaiyyəti ilə görüşdə o zamanın rayon rəhbəri İsa Məmmədovun qarşısında etdiyi çıxış zamanı bildirir, istəyinə nail olur. Məhz buna görə də müəllimlərin yay məzuniyyəti dövründə gənc direktor texniki işçilərin köməyi ilə kəndin ayağından axan çaydan yeni tikiləcək ikimərtəbəli məktəb binasının bünövrə daşlarını maşınlarla, lafetlərə yükləyir, məktəb tikintisində fəhlə kimi çalışır. Artıq Gəgiran kənd məktəbinin adı yaxşılar sırasında çəkilir, məktəbin gənc direktoru elmi-praktik konfranslarda yeni təlim metodlarından danışır, qabaqcıl pedaqoji təcrübənin yaradıcı şəkildə həyata keçirilməsi texnologiyalarından məruzələr edir. Bütün bunlar təhsil şöbəsinin Gəgiran kənd 8-illik məktəbinin tam orta məktəbə çevrilməsi barədə qərar verməsinə səbəb olur. Artıq 1976-cı ildən Gəgiran məktəbi tam orta məktəb olaraq

fəaliyyət göstərməyə başlayır. Məktəbin əsl inkişaf yolu isə etiraf olunmalıdır ki, gənc direktorun o zamanın Təhsil Naziri, təhsil işinin gözəl bilicisi, akademik Mehdi Mehdişadə ilə görüşündən sonra başlanmışdır. Belə ki, orta məktəb direktoru təyinatını almaqdan ötrü Təhsil Nazirliyinə gələn, bütün şöbələrin təsdiqindən sonra Nazirlə görüşdə iştirak edənlərin, o cümlədən Y.Ağazadənin xatirələrindən məlum olur ki, gənc direktorun elmi- pedaqoji hazırlığı təcrübəli Nazirin diqqətindən yayınmır, nəticədə o, Gəgiran kənd tam orta məktəbinin bütün fənlər üzrə ixtisaslı müəllim kadrları ilə təmin edilməsi, həmin məktəbə proqramlaşdırılmış təlim kabinetləri verilməsi barədə göstəriş verir. Həmin tarixi görüş təkcə Y.Ağazadənin uğuru kimi deyil, bütövlükdə Lənkəran təhsilinə, Gəgiran kənd orta məktəbinə Yədulla Ağazadənin gətirdiyi ən sanbalı uğurlardan sayılmalı və etiraf olunmalıdır. Bu illərin çətinlikləri, səhhətinə, sağlamlığına vurulan zərbələr də az olmadı. Tək- tənha 16 km- lik meşə yolunda vəhşi heyvanlarla, canavar sürüsü ilə üz-üzə gəlməsi, saatlarla qış qarının dondurduğu ağaclara sığınması, üstündən atılan körpünün selin, yağışın apardığı dağ çayından keçə bilməyən gənc direktor kimsəsiz meşədə selin öz ağuşuna alması, yalnız təsadüf nəticəsində xilas olması əslində dəhşətli filmləri xatırladır. Amma bunlar gerçəklikdir, Y.Ağazadənin ibrətamiz həyat yoludur. Beləliklə, Yədulla Ağazadə də düz 10 il sərəsər həmin məktəbdə direktor kimi fəaliyyət göstərir. Çox keçmir ki, kəndin içindən ilk mütəxəssislər yetişir, məktəb əsl rəlsə düşür, Bu səbəbdən Y.Ağazadə əvvəlcə rayon mərkəzinə yaxın Ləj kənd orta məktəbində, daha sonra isə səhər 5 sayılı tam orta məktəbində ixtisası üzrə müəllim kimi fəaliyyət göstərir. Y.Ağazadənin 22 sentyabr 1982-ci il tarixdə məktəbdən direktor kimi vidalaşdığı, kollektivin tənənə ilə onu yola saldığı gün də olduqca qürurvericidir. Müəllim işlədiyi illərdə Y.Ağazadə qabaqcıl Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi kimi tanınır, iş təcrübəsi rayon miqyasında geniş yayılır, ixtisası üzrə rayon müəllimlərinin fənn metodbirləşməsinin sədri olaraq nüfuzlu məsləhətləri ilə onların hörmətini qazınır, uğurlu fəaliyyəti ona "İlin ən yaxşı müəllimi" adını qazandırır.

1991-1992-ci illər Lənkəranın tarixində ən uğurlu hadisələrdən biri kimi müstəqilliyimizin yaşadı olan Lənkəran Dövlət Universitetinin yaradılmasıdır. Bu zaman fəaliyyət göstərmək üçün çoxları bu ali təhsil ocağına üz tutur. Tanıdığım üçün tam əminliklə bildirirəm ki, Lənkəranın tanınmış ziyalıları içərisində 4-5 seçilmişlərdən biridir ki, o zamanlar elmi dərəcəsi olmayan Y.Ağazadə qabaqcıl ziyalı, elm adamı olaraq şəxsən LDU-ya dəvət olunur. Bundan sonrakı dövr bu günə kimi Y.Ağazadənin bütün fəaliyyəti LDU-nun inkişaf, irəliləyiş tarixi ilə bağlıdır. Ölkəmiz üçün son dərəcə çətin olan bu illər Lənkəran üçün, eləcə də Lənkəran Dövlət Universiteti üçün heç də asan olmamışdır. Bu çətin dövrdə LDU-da fəaliyyət göstərən 2 fakültədən birinə rəhbərlik edən Y.Ağazadə yerli əməkdaşlardan daha çox Bakıdan gələnlərin köməyinə ehtiyac duyulduğundan Bakı müəllimlərinin gəlişini tənzimləyir, onların dərslərini uyğunlaşdırır, dərslərin ardıcılığına, keyfiyyətlili tədrisinə nail olur. Məhz bu illərdə Lənkəran Şəhər Sovetinin deputatı olan Y.Ağazadə bu gün üzde olanların bir çoxunun o zamanlar

susmağa, seyrçi mövqə tutmağa üstünlük verdiyi bir vaxtda həm şəhər sovetinin sessiyalarında, həm də Respublika Ali Sovetində 13 avqust 1993-cü ildə cənub ziyalıları ilə keçirilən məşhur müşavirədə cəsarətli çıxışları, dövlətin, dövlətliyimizin, ərazi bütövlüyümüzün, milli həmrəyliyimizin alovlu təbliğatçısı kimi tarixə düşür.

LDU-nun yaranması ilə əslində çoxdan elmdə, elmi-nəzəri fikirdə olmasını sübut edən Y.Ağazadənin, eləcə də çoxsaylı yerli ziyalıların qarşısında aydın üfüqlər açılır. Y.Ağazadə yaxşı bildirdi ki, mərkəzdən kəndə təsis edilən ali təhsil müəssisəsinin əsas məqsədlərindən biri də regionun öyrənilməmiş elmi problemlərinin, folklorunu, etnoqrafiyasını araşdırmaqdan ibarətdir. Odur ki, 1994-cü ildən bölgənin folklor mühitini özündə əks etdirən tanınmış maarifçi, folklorşünas, etnoqraf, mədəniyyət tariximizin gözəl bilicisi Teymur bəy Bayraməlibəyovun folklorşünaslıq fəaliyyəti mövzusunda namizədlik dissertasiyası üzərində işləyir və 1998-ci ildə uğurla müdafiə edir. Müdafiə zamanı bir çox alimlərin, xüsusən müdafiəyə sədrlik edən, mərhum akademik Bəkir Nəbiyev Y.Ağazadənin elmi tədqiqat işi ilə Teymur bəy Bayraməlibəyovun sanki yenidən dirildiyini bəyan edir, araşdırmanı yüksək qiymətləndirir. Elə həmin zaman Yədulla Ağazadə Lənkəranda, eləcə də bölgəmizdə folklorla bağlı əsas söz sahibi kimi tanınır, vaxtaşırı olaraq kütləvi informasiya vasitələrində region folklorunun özünəməxsus cəhətləri barəsində söhbətlərinin, çıxışlarının şahidləyirik.

Yədulla Ağazadə o alimlərdəndir ki, bir yerdə dayanmağı sevmir, daim irəli baxmağa, yeni araşdırmalara meyli edir. Bu səbəbdəndir ki, 2004-cü ildə AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda "Azərbaycan ədəbiyyatında satirik poeziyanın təşəkkülü və inkişafı" mövzusunda doktorluq dissertasiyası təsdiqini tapır. Rayonda yaşayaraq doktorluq işi yazmağın çətinliyi başadüşüləndir. Odur ki, Y.Ağazadə elmi işinin yekun mərhələsində öz xahişi ilə 1999-cu ildən fasiləsiz olaraq işlədiyi "Ədəbiyyat" kafedrasının müdiri vəzifəsindən azad edilir. Ağır zəhmətin, inadlı axtarıların nəticəsi kimi araya-ərsəyə gələn doktorluq işini 2013-cü ilin mart ayında müvəffəqiyyətlə müdafiə edərək LDU tarixində ilk filologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsinə yiyələnir. Həmin tədqiqat əsərində Azərbaycan ədəbiyyatında tənqid və satiranın yaranmasının sosial-tarixi səbəbləri və ideya-estetik xüsusiyyətləri, inkişaf mərhələləri kompleks şəkildə araşdırılmışdır. Daha çox XX əsrin əvvəllərində satirik poeziyanın inkişaf tarixi araşdırılan elmi işində həm şifahi, həm də yazılı ədəbiyyatımızda ictimai ədalətsizliklərə etiraz motivlərinin üzə çıxma səbəbləri və üsulları folklor örnəkləri, eləcə də qədim və orta əsr şairlərinin yaradıcılıq nümunələri əsasında izlənilmiş, nəzəri təhlillər və elmi ümumiləşdirmələr aparılmışdır. 2012-ci ildən yenidən LDU-nun "Dil və ədəbiyyat" kafedrasına seçki yolu ilə müdir təyin edilən alim 2016-cı ildən 2018-ci ilə kimi bu ali təhsil müəssisəsinin də elmi işlər üzrə (tədqiqat işləri və innovasiyalar) prorektor vəzifəsini icra etmiş, 2019-cu ildən isə AAK-ın qərar ilə "Azərbaycan ədəbiyyatı" ixtisası üzrə professor vəzifəsinə təyin edilmişdir.

(Davamı 6-cı səhifədə)

(Əvvəli 4-cü səhifədə)

4 monoqrafiyanın, 1 dərslinin, 2 dərş vəsaitinin, 11 fənn proqramı və metodik göstərişlərin, 80-dən artıq elmi, çoxsaylı ədəbi-tənqidi məqalələrin müəllifi kimi tanınan prof Y.Ağazadənin elmi əsərləri təkcə ölkəmizdə deyil, Rusiya, Türkiyə, Ukrayna, Qazaxıstan, Özbəkistan kimi xarici ölkələrin mötəbər elmi jurnallarında dərc olunmuşdur.

Y.Ağazadənin fəaliyyətini yaxından izləyənlər onu da yaxşı bilirlər ki, o, həmişə region ədəbiyyatının yorulmaz tədqiqatçı və təbliğatçısı kimi çıxış etmiş, bu gün də bu sahədə fəaliyyətini davam etdirməkdədir. Yədulla Ağazadə sözü, sənəti, təqdir etdiyi, yaradıcı insanları daim təbliğ etdiyi kimi o da mütləq əksəriyyət tərəfindən sevilir, hörmətlə qarşılır. Təsadüf deyildir ki, Yədulla müəllimin orta məktəbdə müəllimi olan, sonralar LDU-da eyni kafedrada əməkdaşlıq etdiyi, Lənkəranın tanınma nişanlarından biri, ədəbiyyatşünas, əruzşünas alim, tanınmış şair, Prezidentin fərdi təqaüdçüsü mərhum Hacı Mirhaşım Talışlı Müsafir hələ 2007-ci ildə keçmiş şagirdi Y.Ağazadə barədə çap etdirdiyi iri həcmli məqalədə ürək sözlərini belə yekunlaşdırdı: "Həmişə, hər yerdə iftixarla Yədulla Ağazadə haqqında belə deyirəm: O, mənim şagirdim olub!" Elə bu istəyin, qarşılıqlı sevginin, ustad hörmətinin nəticəsidir ki, Y.Ağazadə sevimli müəlliminin

zən təbiətin bu əzəli duruşundan, pozulmaz qanunlarından fərqli olaraq insanlar arasında belə münasibəti görə bilmirik. Bəzən bahar xislətli insanları qış hökmlü hikkəlilər mühakimə edir, ondan ucadan görünmək istəyiblər. Lakin belələri dərk etmək istəmirlər ki, bahar xislətli insanların xoşbəxtliyi onların kamilik zirvəsində, ən uca insanlıq rütbəsində qərar tutmasıdır."

Bəli, ünvanıma yazılan bu xoş sözlər Y.Ağazadəni də, bu bahar xislətli işıqlı ziyalıni da çox yaxşı səciyyələndirir. Amma bir gözləntimi deməsəm, olmaz! Bu qədər əməyi, zəhməti olan 70 yaşa çatan hörmətli bir ziyalının fəaliyyətini bu günə qədər dəyər verilməyibdir. Doğrudur, Y.Ağazadənin həyatında belə cəhdlər də olubdur. Belə ki, hələ 2003-cü ildə, daha sonra 2005-ci ildə LDU rəhbərliyi tərəfindən Yədulla müəllim barədə Əməkdar müəllim adına vəsatət qaldırılsa da, bu gün də Təhsil Nazirliyindən bir xəbər yoxdur. Lakin hər dəfə ondan söz düşəndə tələbə və magistrlərin müəllimləri barədə böyük hörmətlə, şövqlə danışdığını, müəllimlərini nümunə, örnək göstərdiyini görəndə Y.Ağazadə nikbinliyinin səbəbini başa düşürəm. Amma elə bilirəm ki, kimliyindən asılı olmayaraq, hər bir adam layiqli zəhməti qarşılığında hakimiyyət orqanlarından diqqət və qayğı umur. Yaxından tanıdığım və tanıdığımız Yədulla Ağazadə ömrünün 70-ci ilində belə bir yüksək qayğıya, diqqətə, inanın ki, çox layiqdir!

90 illiyinə "Tarixləşən- əbədiləşən ustad" adlı irihəcmli bədii-publisistik kitabı ilə müəllimini, eləcə də Mirhaşımsevərləri ürəkdən sevincirmişdir. Bu, əslində əxlaqın, kökdən, soydan gələn tərbiyənin nümunəsidir. Kök dedikdə sosial şəbəkədə fəallığı ilə seçilən Y.Ağazadənin bu günlərdə qələbə bayramı münasibətilə müharibədən orden və medallarla, həm də şikəst qayıdan, 53 yaşında dünyasını dəyişən atasının ruhuna həsr etdiyi "Anamın mücrüsü, atamdan qalan sərvətin odu, istisi" adlı yanıqlı essesini yada salmaq istəyirəm. Ata haqqında həzin və coşqun nəgmə təsiri bağışlayan həmin yazıdan Yədulla Ağazadədə işığın, gücün, qətiyyətin, həmişə hər zaman haqqın yanında olmasının haradan qaynaqlandığını, haradan gəldiyini görmək çətin deyildir. Sözümlü yekunlaşdırmaq məqamında "dostunu göstər, sənə kim olduğunu deyim", xalq kəlamını xatırladım. Çünki az qala oxşar talelər yaşamışıq. Buna görə də 4 il bundan qabaq mənim 70 illik yubileyimlə bağlı barəmdə yazdığı səmimi sözləri misal gətirir, onları bütünlüklə həm də onun özünə aid edirəm. Həmin yazıda insan həyatı təbiət hadisələri ilə bacarıqla əlaqələndirilmiş və belə deyilmişdir: "Təbiətin qarı, yağışı, günəşi var. Hər fəsil öz məqamındadır, biri digərinə hesabat verir, biri digərinə möhkəm tellərlə bağlıdır. Lakin heç zaman görmərik ki, qış baharı mühakimə etsin, bahara qalib gəlsin. Bu, sadəcə mümkün deyildir, bahar, yaz həmişə qalibiyyət məqamındadır, zirvədədir. Təbiətin bu qərarı əlbəttə, baharın, yazın xislətindən, daşıyıb gətirdiyi milli-mənəvi dəyərlərdən, təbii harmoniyadan qaynaqlanır. Amma... nə edək ki, bə-

Bu yerdə sevimli xalq şairi Nəriman Həsənzadənin məşhur bir deyimini xatırladım:

Sözümün sonunda gözəl ziyalı, dəyərli alim, alimliyi və insanlığı ilə bir nümunə, örnək olan, düz danışmağı, həqiqəti deməyi vicdanlı olmağın əsas şərti bilən illərin sınağından çıxan dostum professor Yədulla Ağazadəni 70 illik yubiley yaşını münasibətilə ürəkdən təbrik edir, ədəbiyyatımızın, milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliği, tədqiqi yolunda ona yeni-yeni uğurlar arzulayı, möhkəm cansağlığı diləyirəm!

Əlirza Əliyev
LDU-nun "Azərbaycan dili və ədəbiyyatının tədrisi metodikası" kafedrasının dosenti,
fiologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Respublika Təhsil əlaçısı.